

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

Rīgā

2010. gada 17. februārī

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

2009. gada 29. janvārī tiesas sēdē, izskatot lietu Nr. 2009-42-0103 „Par likuma „Par valsts budžetu 2009. gadam” apakšprogrammas 21.06.00 atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam un Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumu Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” 26. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”,

konstatēja:

1. 2005. gada 17. martā Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) pieņēma Biodegvielas likumu. Tā 8. pants noteic:

“(1) Valsts atbalsts ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai tiek piešķirts un finansiālā atbalsta kvotas biodegvielas veidiem tiek noteiktas Ministru kabineta paredzētajā kārtībā.

(2) Ministru kabinets nosaka termiņu, līdz kuram iesniedzams pārskats par iepriekšējā pārskata gadā piešķirto valsts atbalstu, kā arī termiņu un kārtību, kādā ik gadu iesniedzams nepieciešamā atbalsta aprēķins un tā pamatojums.”

Saskaņā ar Biodegvielas likuma 8. panta pirmo un otro daļu 2008. gada 15. aprīlī Ministru kabinets izdeva noteikumus Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” (turpmāk – Noteikumi Nr. 280).

2008. gada 14. novembrī Saeima, apstiprinot valsts budžeta grozījumu paketi, apakšprogrammā 21.06.00 „Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” (turpmāk – apstrīdētā budžeta apakšprogramma) noteica finansējumu attiecīgajam valsts atbalstam. Ar 2008. gada 12. decembra grozījumiem likumā „Par valsts budžetu 2009. gadam” apstrīdētās budžeta apakšprogrammas izdevumi subsīdijām un dotācijām valsts atbalstam biodegvielas ražošanas veicināšanai tika samazināti.

Ar Ministru kabineta 2008. gada 16. decembra noteikumiem Nr. 1062 „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumos Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai”” Noteikumi Nr. 280 tika papildināti ar 26. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) šādā redakcijā:

„Tiešā atbalsta izmaksas tiek proporcionāli samazinātas, ja kopējais pieprasītais atbalsta apmērs par saražoto biodegvielu pārsniedz budžeta programmā attiecīgajā gadā pieejamos finanšu līdzekļus.”

Vienlaikus Noteikumi Nr. 280 tika papildināti ar 25. punktu, kas noteica:

„Līdz 2014. gadam budžeta apakšprogrammā “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” biodegvielas ražotājiem tiek nodrošināts atbalsts par finansiāli atbalstāmās kvotas ietvaros saražoto biodegvielas apjomu, kas saražots līdz 2010. gadam, bet nepārsniedz attiecīgajam gadam noteikto tiešā atbalsta apmēru.”

2009. gada 30. oktobrī, stājoties spēkā Ministru kabineta 2009. gada 13. oktobra noteikumiem Nr. 1187 „Grozījumi Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumos Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai”” apstrīdētā norma tika izslēgta. Savukārt Noteikumu Nr. 280 25. punkts tika izteikts šādā redakcijā:

„Līdz 2019. gadam budžeta apakšprogrammā “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” biodegvielas ražotājiem tiek nodrošināts atbalsts par finansiāli atbalstāmās kvotas ietvaros līdz 2010. gada 31. decembrim saražoto

biodegvielas apjomu, kurš nepārsniedz attiecīgajam gadam noteikto tiešā atbalsta apmēru.”

Vienlaikus Noteikumi Nr. 280 tika papildināti ar 30. punktu, kas noteic:

„2009. gadā neizmaksāto tiešā atbalsta summu par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu 11 304 525,53 latu apmērā biodegvielas ražotājiem izmaksā līdz 2019. gadam atbilstoši valsts budžeta apakšprogrammā 21.06.00 “Atbalsts biodegvielas ražošanas veicināšanai” pieejamajam finansējumam.”

2. Pieteikumu iesniedzējas – SIA „Mamas D” un SIA „Bio-Venta” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējas) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. un 105. pantam.

Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka, samazinot valsts tiešā atbalsta biodegvielas ražošanas veicināšanai (turpmāk – valsts tiešais atbalsts) summu, tiekot aizskartas tām Satversmes 105. pantā noteiktās tiesības uz īpašumu. Biodegvielas likums un Noteikumi Nr. 280, kas nosaka valsts tiešo atbalstu, paredzot mantiska rakstura tiesības Pieteikumu iesniedzējām. Nesaņemot valsts tiešo atbalstu vai saņemot to ierobežotā apmērā, biodegvielas ražošana neesot iespējama. Līdz ar to ražotnes, kas paredzētas biodegvielas iegūšanai, neesot izmantojamas, no tām neesot arī iespējams gūt citu ekonomisku labumu, un tā rezultātā tiekot pasliktināts Pieteikumu iesniedzēju saimnieciskais stāvoklis.

Pieteikumu iesniedzējas uzskata: Biodegvielas likuma 8. panta pirmā daļa neparedz, ka Ministru kabinets būtu pilnvarots noteikt valsts tiešā atbalsta izmaksāšanas kārtību. Līdz ar to Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, neesot ievērojis likumā noteiktās pilnvarojuma robežas un šo jautājumu izlēmis *ultra vires*.

Turklāt Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka, pieņemot apstrīdēto normu, esot pārkāpts arī tiesiskās paļāvības princips. Biodegvielas ražotāju paļaušanās uz valsts tiešo atbalstu esot bijusi likumīga, pamatota un saprātīga. Latvijas valsts vairākkārt esot skaidri norādījusi uz finansiālā atbalsta nepieciešamību biodegvielas ražošanai, lai īstenotu tos mērķus, kuri noteikti Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 17. maija direktīvā 2003/30/EK par biodegvielas un citu atjaunojamo veidu

degvielas izmantošanas veicināšanu transportā (turpmāk – Direktīva 2003/30/EK). Valsts finansiālais atbalsts biodegvielas ražošanai ticis paredzēts 2005. gadā, pieņemot Biodegvielas likumu. Līdz ar to Pieteikumu iesniedzējām esot bijušas tiesības plānot biodegvielas ražošanu saskaņā ar šo regulējumu.

Pieteikumu iesniedzējas norāda, ka 2009. gada valsts budžetā nebija paredzēti līdzekļi valsts tiešā atbalsta izmaksai pilnā apmērā, tāpēc valsts tiešā atbalsta daļa par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu Pieteikumu iesniedzējām netika izmaksāta. Līdz ar to apstrīdētajai normai esot atpakaļvērsts spēks, jo valsts tiešais atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu neesot izmaksāts pilnā apmērā. Valsts no savām saistībām attiecībā uz finansiālo atbalstu esot atkāpusies pēc attiecīgā atbalsta perioda beigām, un līdz ar to Pieteikumu iesniedzējām neesot bijusi iespēja plānot savu uzņēmējdarbību saskaņā ar grozījumiem normatīvajos aktos.

Pieteikuma iesniedzēja SIA „Bio-Venta” norāda, ka saskaņā ar apstrīdēto normu valsts tiešais atbalsts netiek izmaksāts, ja pieprasītais tā apmērs pārsniedz valsts budžetā paredzētos līdzekļus. Līdz ar to, valsts budžetā neparedzot atbilstošus finanšu līdzekļus valsts tiešā atbalsta izmaksāšanai, tiekot aizskartas Pieteikuma iesniedzējas tiesības. Pieteikuma iesniedzēja pauž viedokli, ka valsts budžetam esot citādas funkcijas nekā pārējiem likumiem, taču to nevarot uzskatīt par speciālo tiesību normu attiecībā uz citos normatīvajos aktos noteikto. Proti, ar valsts budžeta likumu nevarot grozīt vai atcelt personas subjektīvās tiesības, kuras šī persona ieguvusi uz citu normatīvo aktu pamata. Pieteikuma iesniedzēja pieļauj, ka var rasties situācija, kurā valstij varētu pietrūkt līdzekļu kādas programmas finansēšanai. Taču tādā gadījumā vajagot paredzēt alternatīvus risinājumus – valstij esot pienākums paredzēt citus instrumentus, piemēram, atliktos maksājumus vai valsts parādzīmju izdošanu.

Pēc iepazīšanās ar lietas materiāliem Pieteikuma iesniedzēja SIA „Bio-Venta” norāda, ka tiesvedība lietā būtu turpināma, neraugoties uz to, ka apstrīdētā norma spēku zaudējusi. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka, neatceļot apstrīdēto normu, tā būtu piemērojama tām tiesiskajām attiecībām, kuras pastāvēja laikā, kad šī norma bija spēkā. Pēc Pieteikuma iesniedzējas SIA „Bio-Venta” domām,

apstrīdētās normas regulējums aizstāts ar citu tiesību normu, kura paredzot faktiski identiskus noteikumus. Līdz ar to neesot nozīmes tam, ka pieņemts jauns regulējums. Apstrīdētā norma pārkāpjot tiesiskās paļāvības principu, jo tai esot atpakaļvērstas spēks. Proti, Pieteikuma iesniedzējas SIA „Bio-Venta” tiesības esot aizskārusi nevis apstrīdētās normas izdošana pati par sevi, bet šīs normas radītās sekas, jo tā attiecoties uz valsts tiešā atbalsta periodu pirms šīs normas izdošanas.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto budžeta apakšprogrammu, – Saeima – uzskata, ka tā atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Saeima informē, ka, izdarot grozījumus 2009. gada valsts budžetā, izdevumi subsīdijām un dotācijām valsts tiešajam atbalstam tika samazināti par 830 742 latiem. Līdz ar to valsts tiešais atbalsts esot piešķirts 2 492 277 latu apmērā.

Saeima norāda, ka viens no biodegvielas ražošanas un aprites veicināšanas instrumentiem ir valsts tiešais atbalsts. Biodegvielas likums paredzot, ka Ministru kabineta noteiktajā kārtībā tiek piešķirts valsts tiešais atbalsts kā finansiālā atbalsta kvota. Savukārt minētā likuma 4. panta pirmās daļas 2. punkts nosakot, ka Ministru kabinets, iesniedzot gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu, paredz šā likuma mērķa sasniegšanai nepieciešamo finansējumu. Pieņemot Biodegvielas likumu, esot norādīts, ka tā sasniegšanai nepieciešamais finansējums tiks nodrošināts atbilstoši gadskārtējam valsts budžeta likumam. Līdz ar to Ministru kabineta kompetencē esot no Noteikumiem Nr. 280 izrietošo izmaksu sabalansēšana ar gadskārtējā valsts budžetā pieejamo finansējumu, nosakot atbilstošas valsts tiešā atbalsta likmes.

Saeima uzskata, ka valsts budžeta mērķis ir noteikt un pamatot, kādi līdzekļi nepieciešami to valsts pienākumu izpildei, kuru finansēšana noteikta ar normatīvajiem aktiem, un nodrošināt, lai laika posmā, kuram šie līdzekļi paredzēti, izdevumus segtu atbilstoši ieņēmumi. Izstrādājot valsts budžetu, vajagot ņemt vērā nepieciešamību nodrošināt vispārējo ekonomisko līdzsvaru, un izdevumiem, kas izriet no citiem normatīvajiem aktiem, esot jāatbilst valsts budžetā paredzētajiem izdevumiem. Līdz ar to Ministru kabinetam finanšu līdzekļu trūkuma gadījumā esot jāpārskata attiecīgais regulējums.

Saeima uzskata, ka valsts atbildība neaprobežojas tikai ar valsts budžeta likumu. Privātpersonu prasījumi pret valsti esot izpildāmi Satversmē un likumā paredzētajā kārtībā neatkarīgi no valsts budžetā noteiktā. Tādējādi jautājums par Noteikumu Nr. 280 atbilstību Satversmei neesot saistīts ar valsts budžeta likumu.

Saeima uzskata, ka Pieteikuma iesniedzēja SIA „Bio-Venta” apstrīdējusi valsts budžeta apropriāciju, kura nevarot radīt personas pamattiesību aizskārumu. To nevarot uzskatīt arī par tiesību normu, kas apstrīdama saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu. Valsts budžeta likumam esot duāla daba – formāli tas esot normatīvs akts, bet materiālajā izpratnē valsts budžeta apropriācija esot administratīvs rīkojums.

Ņemot vērā minēto, Saeima lūdz atzīt apstrīdēto budžeta apakšprogrammu par atbilstošu Satversmes 1. un 105. pantam.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto normu, – Ministru kabinets – nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju viedoklim un uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. un 105. pantam.

Ministru kabinets norāda, ka saskaņā ar Noteikumiem Nr. 280 finansiāli atbalstāmā kvota ir ikgadējais minimāli nepieciešamais biodegvielas daudzums, kuru veido bioetanolis un biodīzeļdegviela un kura ražošanai tiek piešķirts valsts tiešais atbalsts, lai nodrošinātu Biodegvielas likumā noteikto biodegvielas apjomu. Ministru kabinets Noteikumos Nr. 280 esot noteicis tikai finansiāli atbalstāmās kvotas katram gadam un attiecīgi valsts tiešā atbalsta saņemšanas kārtību. Līdz ar to neesot pamatots apgalvojums, ka pārkāpts Biodegvielas likumā ietvertais pilnvarojums.

Ministru kabinets norāda, ka valsts budžetā tika paredzēta izdevumu samazināšana visām nozarēm ekonomiskās lejupslīdes dēļ un apstrīdētā norma pieņemta, pamatojoties uz valsts budžetā pieejamiem finanšu līdzekļiem. Ierobežoto finanšu līdzekļu dēļ neesot samazināts valsts tiešais atbalsts, bet gan tikai tā maksājuma apmērs, lai sabalansētu valsts budžetā pieejamos līdzekļus atbilstoši sabiedrības vajadzībām un interesēm. Proti, apstrīdētā norma paredzot, ka valsts tiešais atbalsts tiks izmaksāts pa daļām atbilstoši valsts budžeta iespējām.

Ministru kabinets vērš Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka vienlaikus ar apstrīdētās normas pieņemšanu tika papildināts arī Noteikumu Nr. 280 25. punkts, nosakot, ka neizmaksātās valsts tiešā atbalsta daļas izmaksāšanai tiks paredzēti finanšu līdzekļi valsts budžetā līdz 2014. gadam. Tādējādi, pieņemot apstrīdēto normu, esot noteikts pārejas periods, kas garantē personai iespēju īstenot reiz iegūtās tiesības noteiktā laika posmā. Līdz ar to valsts neesot atteikusies no pienākuma izmaksāt valsts tiešo atbalstu.

Pieteikumu iesniedzēju viedokli par to, ka pārkāpts tiesiskās palāvības princips, Ministru kabinets uzskata par nepamatotu. Tiesiskās palāvības princips nenozīmējot, ka tiesiskais regulējums nekad netiks grozīts. Bez tam atbilstoši Noteikumu Nr. 280 14. punktam valsts tiešā atbalsta likmes tiekot regulāri pārskatītas. Līdz ar to Pieteikumu iesniedzējas neesot varējušas paļauties uz to, ka finansiālais atbalsts par 2008. gadā saražoto biodegvielu saglabāsies iepriekšējā apmērā. Regulējuma nemainīgums esot attiecināms tikai uz piešķirto finansiāli atbalstāmo kvotu biodegvielas ražošanai, nevis uz valsts tiešā atbalsta apmēru.

Papildus Ministru kabinets informē, ka 2009. gada 13. oktobra sēdē tika noteikta jauna kārtība, kādā biodegvielas ražotājiem neizmaksāto valsts tiešā atbalsta summu izmaksās. Proti, Noteikumi Nr. 280 esot papildināti ar vairākiem punktiem, kuri paredz neizmaksātā valsts tiešā atbalsta summas aprēķināšanu un izmaksāšanu līdz 2019. gadam.

5. Pieaicinātā persona – Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija – informē, ka tādēļ, lai rastu risinājumu jautājumam par valsts tiešā atbalsta maksājuma parāda segšanu biodegvielas ražotājiem, esot uzaicinājusi par nozari atbildīgo valsts pārvaldes iestāžu amatpersonas uz komisijas sēdi. Minētajā sēdē esot panākta vienošanās, ka kārtību, kādā tiks izmaksāta neizmaksātā valsts tiešā atbalsta daļa, izstrādās Ekonomikas ministrija. Komisija norāda, ka esot paredzēti arī vairāki citi biodegvielas ražošanas un aprites veicināšanas pasākumi, piemēram, no 2009. gada 1. oktobra esot noteikts obligātais biodegvielas piejaukums fosilajai degvielai 5 procentu apmērā un paredzēti arī

grozījumi citos normatīvajos aktos, lai nodrošinātu kredītu pieejamību biodegvielas ražotājiem.

6. Pieaicinātā persona – **Zemkopības ministrija** – pauž uzskatu, ka apstrīdētā norma nav pretrunā ar tiesiskās paļāvības principu. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 280 14. punktu valsts tiešā atbalsta likme tiek noteikta pēc attiecīgā pārskata perioda sākuma, un tādējādi Pieteikumu iesniedzēju viedoklis, ka apstrīdētā norma tiek piemērota ar atpakaļejošu datumu, neesot pamatots. Likmi, pēc kuras tiks aprēķināts valsts tiešais atbalsts par 2008. gada otrajā pusgadā saražoto biodegvielu, vajadzējis no teikt 2008. gada otrajā pusgadā, un tā esot apstiprināta vienlaikus ar apstrīdētās normas pieņemšanu. Līdz ar to valsts tiešais atbalsts, kas aprēķināts, ņemot vērā šo likmi, tiek izmaksāts tādā kārtībā, kādu paredz apstrīdētā norma. Valsts tiešā atbalsta likmes tiek regulāri pārskatītas, un tādējādi neesot pamata uzskatīt, ka finansiālais atbalsts par saražoto biodegvielu saglabāsies iepriekšējā apmērā. Turklāt neesot arī pamata valsts tiešā atbalsta aprēķināšanas kārtību saistīt ar tā izmaksāšanas kārtību.

Pieaicinātā persona uzskata par nepamatotu arī Pieteikumu iesniedzēju viedokli, ka apstrīdētā norma aizskarot tiesības uz īpašumu. Finansiāli atbalstāmā kvota nenozīmējot konkrētas summas izmaksu naudā. Ja ir izpildītas arī citas normatīvo aktu prasības, tā dodot tiesības saņemt maksājumus no valsts budžeta līdzekļiem par saražoto biodegvielas daudzumu.

7. Pieaicinātā persona – **Ekonomikas ministrija** – norāda, ka apstrīdētā norma pieņemta, pamatojoties uz valsts budžetā paredzēto līdzekļu samazinājumu.

Ekonomikas ministrija informē, ka saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 10. oktobra noteikumiem Nr. 830 „Biodegvielas attīstības konsultatīvās padomes nolikums” tā koordinējot Biodegvielas attīstības konsultatīvās padomes darbu. Kopīgi ar biodegvielas ražotājiem šī padome esot izstrādājusi alternatīvus risinājumus valsts tiešā atbalsta izmaksāšanai atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai un valsts budžetā pieejamam finansējumam. Minētie priekšlikumi esot iesniegti Ministru kabinetam. Līdz ar to neesot pamatots

apgalvojums, ka valsts atsakās no pienākuma izmaksāt valsts tiešo atbalstu pilnā apmērā.

8. Pieaicinātā persona – Eiropas Komisijas speciālais padomnieks enerģētikas jautājumos **Juris Ozoliņš** – norāda, ka Direktīva 2003/30/EK izvirza mērķi veicināt biodegvielas izmantošanu dalībvalstīs, lai nodrošinātu videi nekaitīgas atjaunojamās enerģijas izmantošanu, tostarp energoapgādes drošību. Taču tā nenosakot, ar kādām metodēm un pasākumiem šie mērķi būtu īstenojami. Eiropas Savienības dalībvalstis pašas varot izlemt, kādā veidā tās sasniegs Direktīvā 2003/30/EK izvirzītos mērķus.

Pieaicinātā persona pauž uzskatu, ka ne valsts, nedz arī investori neesot pietiekami izvērtējuši ekonomiskos, finansiālos un juridiskos riskus, ko radījis Noteikumu Nr. 280 regulējums. Līdz ar to smagajā finansiālajā situācijā maksājumi biodegvielas ražotājiem kļūst par smagu slogu valsts budžetam. Tomēr šādi argumenti nevarot kalpot par pamatojumu valsts atbildības mazināšanai attiecībā ar komersantiem.

9. Pieaicinātā persona – **biedrība „Degvielas tirgotāju asociācija”** – uzskata, ka valsts tiešais atbalsts biodegvielas ražošanai neesot vērsts uz valsts budžeta līdzekļu efektīvu izmantošanu. Noteikumi Nr. 280 balstoties uz biodegvielas ražošanas jaudas lielumu, nevis uz ražošanas pašizmaksas samazināšanu. Valsts tiešais atbalsts būtu izmaksājams tikai tiem biodegvielas ražotājiem, kuri spēj piedāvāt konkurētspējīgu biodegvielas ražošanas cenu. Līdz ar to valsts institūcijas neesot veikušas pietiekamus atbalsta pasākumus biodegvielas ražošanai un izmantošanai. Proti, Latvijā neesot veikti tādi pasākumi, kuri veicinātu biodegvielas izmantošanu, piemēram, neesot noteiktas nodokļu atlaides tiem transportlīdzekļu vadītājiem, kuri izmanto biodegvielu.

10. Pieaicinātā persona – **biedrība „Latvijas Biodegvielu un bioenerģijas asociācija”** – norāda, ka Pieteikumu iesniedzēju konstitucionālās sūdzības to iesniegšanas brīdī esot bijušas pamatotas un atbilstošas tālaika situācijai, jo Ministru

kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, esot atteicies izmaksāt normatīvajos aktos noteikto valsts tiešo atbalstu. Tomēr situācija esot mainījies, jo Ministru kabinets, izdarot grozījumus Noteikumos Nr. 280, paredzējis, kādā veidā tiks izmaksāts valsts tiešais atbalsts un arī neizmaksātā tā daļa. Proti, Noteikumu Nr. 280 30. punktā esot noteikta konkrēta neizmaksātā valsts tiešā atbalsta summa un tās izmaksāšanas kārtība. Esot izdarīti grozījumi arī Ministru kabineta 2006. gada 18. aprīļa noteikumos Nr. 303 „Kārtība, kādā uzrauga un administrē tiešo valsts atbalstu ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai”. Saskaņā ar šiem noteikumiem minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai valsts budžetā 2010. un 2011. gadam esot paredzēts finansējums 3 322 969 latu apmērā. Lai nodrošinātu valsts tiešā atbalsta izmaksāšanu par 2007. gadā un daļēji 2008. gadā saražoto biodegvielu, Ministru kabinets izdevis rīkojumu piešķirt finanšu līdzekļus 3 532 830 latu apmērā no valsts pamatbudžeta apakšprogrammas „Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem”. 2009. gadā minētās summas biodegvielas ražotājiem esot izmaksātas.

Pieaicinātā persona uzskata, ka Ministru kabineta veiktie pasākumi ir pietiekami, lai biodegvielas ražotāji varētu turpmāk plānot biodegvielas ražošanu un savu uzņēmējdarbību.

Satversmes tiesa secināja:

11. Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka apstrīdētā norma, kas paredz valsts tiešā atbalsta izmaksas kārtību, neatbilst Satversmes 1. un 105. pantam, jo tajā noteikts valsts tiešā atbalsta samazinājums.

Pieteikuma iesniedzēja SIA „Bio-Venta” lūdz Satversmes tiesu izvērtēt arī valsts budžetā noteiktā valsts tiešā atbalsta finansējuma atbilstību Satversmei.

No apstrīdētās normas izriet, ka valsts tiešā atbalsta maksājuma apmērs tiek proporcionāli samazināts tad, ja kopējais pieprasītais tā apmērs pārsniedz attiecīgajā gadā valsts budžeta apakšprogrammā paredzētos finanšu līdzekļus. Līdz ar to valsts tiešā atbalsta maksājuma apmērs ir saistīts ar valsts budžetā paredzētajiem finanšu līdzekļiem.

Apstrīdētā budžeta apakšprogramma ir ietverta likumā „Par valsts budžetu 2009. gadam”. Tajā noteikts valsts finanšu līdzekļu izlietojums, paredzot konkrētu naudas summu valsts tiešajam atbalstam, un šī summa tiek piešķirta saskaņā ar Noteikumiem Nr. 280.

Valsts, paredzot savu pienākumu izpildei konkrētus līdzekļus, garantē, ka šie pienākumi tiks izpildīti. Līdz ar to valsts varas institūcijām, izdodot normatīvos aktus, jāparedz ne tikai Satversmei atbilstošs normatīvais regulējums, bet arī šā regulējuma īstenošanai nepieciešamie līdzekļi. Tikai, izvērtējot konkrētu tiesību normu, kas uzliek kādu pienākumu valstij un vienlaikus piešķir personai tiesības prasīt šā pienākuma izpildi, Satversmes tiesa var konstatēt, vai likumdevējs un citas valsts varas institūcijas ir rīkojušās atbilstoši Satversmes normām.

Tādējādi apstrīdētās budžeta apakšprogrammas atbilstību Satversmes normām Satversmes tiesa var izvērtēt vienīgi kopsakarā ar apstrīdēto normu.

12. Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka, pieņemot apstrīdēto normu, ir pārkāptas Biodegvielas likumā noteiktā pilnvarojuma robežas.

Saskaņā ar šā likuma 8. panta pirmo daļu Ministru kabinets ir tiesīgs noteikt kārtību, kādā tiek piešķirts valsts atbalsts ikgadējā minimāli nepieciešamā biodegvielas daudzuma ražošanai. Kā jau savulaik atzinusi Satversmes tiesa, šis pilnvarojums nepārprotami norāda uz Ministru kabineta noteikumu procesuālo raksturu, proti, noteiktas procedūras izstrādāšanu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 23. septembra sprieduma lietā Nr. 2008-01-03 16. punktu*).

Tātad ir jānoskaidro, vai Ministru kabinetam dotajā pilnvarojumā ietilpa tiesības Noteikumos Nr. 280 ietvert lēmumu par biodegvielas ražotājiem paredzētā valsts tiešā atbalsta izmaksāšanas kārtību.

13. Valsts tiešo atbalstu saņem biodegvielas ražotāji, kuriem Noteikumos Nr. 280 paredzētajā kārtībā iepriekš piešķirtas finansiāli atbalstāmās kvotas. Saskaņā ar Noteikumu Nr. 280 9. punktu Ekonomikas ministrija katru gadu līdz 15. aprīlim sadala pretendentiem kārtējā gadā pieejamās finansiāli atbalstāmās kvotas proporcionāli to ekspluatācijā nodotajai ražošanas jaudai.

Atbilstoši piešķirtajām kvotām tiek aprēķināts valsts tiešais atbalsts. Valsts tiešo atbalstu aprēķina pēc Noteikumos Nr. 280 ietvertās formulas, ņemot vērā valsts tiešā atbalsta likmi attiecīgajā gadā. Arī šos aprēķinus saskaņā ar Noteikumu Nr. 280 12. – 14. ¹ punktu veic Ekonomikas ministrija.

Ministru kabinets Noteikumos Nr. 280 noteicis kārtību, kādā tiek aprēķināta valsts tiešā atbalsta likme un attiecīgi arī konkrētiem biodegvielas ražotājiem sniedzamā valsts tiešā atbalsta apmērs. Saskaņā ar šo kārtību Ekonomikas ministrijas iesniegtos aprēķinus par valsts tiešā atbalsta apmēru attiecīgajā gadā apstiprina Ministru kabinets. Lai valsts tiešais atbalsts sasniegtu tam izvirzītos mērķus, proti, nodrošinātu konkurētspējīgas biodegvielas ražošanu un vienlaikus arī efektīvu valsts līdzekļu izlietojumu, nepieciešams ātri reaģēt uz ražošanas izmaksu izmaiņām. Līdz ar to valsts tiešā atbalsta piešķiršanas kārtībā izšķiroša nozīme ir spējai adekvāti reaģēt uz mainīgajiem tirgus apstākļiem, periodiski pārskatot valsts tiešā atbalsta likmes atbilstoši izejvielu cenām un citām ražošanas izmaksām.

Tādējādi var secināt, ka likumdevējs ir konceptuāli izšķīries par to, kādā veidā tiks atbalstīta biodegvielas ražošana, proti, ar valsts tiešo atbalstu finansiāli atbalstāmo kvotu veidā. Regulēt jautājumus, kas attiecas uz valsts tiešā atbalsta piešķiršanu, tostarp tā aprēķināšanu, likumdevējs ir pilnvarojis Ministru kabinetu.

Biodegvielas likuma 4. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka Ministru kabineta kompetencē ir paredzēt nepieciešamo finansējumu šā likuma mērķu sasniegšanai, iesniedzot Saeimai gadskārtējā valsts budžeta likuma projektu. Ministru kabinets norāda, ka apstrīdētā norma pieņemta valsts budžeta ieņēmumu un izdevumu līdzsvarošanai.

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka ievērojamas ekonomiskās lejupslīdes apstākļos, lai iespēju robežās mazinātu tās nelabvēlīgās sekas, valsts institūciju rīcībai jābūt pēc iespējas ātrākai, saskaņotākai un izlēmīgākai. Attiecīgo pasākumu veikšanai tām jādod saprātīga rīcības brīvība. Tomēr valsts ekonomiskā situācija vai nepieciešamība samazināt budžeta deficītu, nepastāvot citiem leģitīmajiem mērķiem, nevar kalpot par vispārīgu attaisnojumu tam, ka valsts atkāpjas no iepriekš personām piešķirtajām tiesībām (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 27.2. punktu*).

Apstrīdētā norma noteic, ka tiešais valsts atbalsts tiks izmaksāts tādā apmērā, kādā tas aprēķināts saskaņā ar Noteikumiem Nr. 280, taču tikai valsts budžetā paredzēto finanšu līdzekļu ietvaros. Līdz ar to apstrīdētā norma neietver noteikumus par finansiāli atbalstāmo kvotu samazināšanu, nedz arī samazina aprēķināto tiešo valsts atbalstu konkrētiem biodegvielas ražotājiem. Apstrīdētā norma paredz vienīgi to, ka valsts tiešā atbalsta maksājums tiks samazināts, ja valsts budžetā paredzētie līdzekļi nebūs pietiekami, lai izmaksātu visu aprēķināto valsts tiešā atbalsta summu. Bez tam Noteikumu Nr. 280 25. punktā (2008. gada 16. decembra redakcijā) bija noteikts, ka līdzekļi neizmaksātā valsts tiešā atbalsta izmaksāšanai valsts budžetā tiks paredzēti līdz 2014. gadam. Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, nav samazinājis valsts tiešo atbalstu, bet gan tā izmaksāšanas kārtību piesaistījis valsts budžetā pieejamiem finanšu līdzekļiem. No Biodegvielas likuma 4. panta pirmās daļas 2. punkta un 8. panta pirmās daļas var secināt, ka valsts tiešā atbalsta piešķiršanas kārtība ietver arī noteikumus par valsts tiešā atbalsta izmaksāšanu.

Līdz ar to Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, ir rīkojies likumā noteiktā pilnvarojuma robežās.

14. 2009. gada 13. oktobrī Ministru kabinets, izdarot grozījumus Noteikumos Nr. 280, apstrīdēto normu izslēdza un tās vietā paredzēja jaunu regulējumu par valsts tiešā atbalsta un neizmaksātās tā daļas izmaksāšanu.

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma (akts) ir zaudējusi spēku.

Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmā daļa paredz Satversmes tiesas tiesības izbeigt tiesvedību, bet ne pienākumu to darīt (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 12. jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2007-06-03 11. punktu*). Konstatējot šajā normā paredzētos nosacījumus, Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai nepastāv apstākļi, kas nosaka nepieciešamību turpināt tiesvedību.

Izvērtējot jautājumu par tiesvedības izbeigšanu lietā, kas ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības, Satversmes tiesai visupirms jāņem vērā nepieciešamība

aizsargāt personai Satversmē noteiktās pamattiesības un novērst negatīvās sekas, kas tai radušās sakarā ar apstrīdēto normu (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*).

Satversmes tiesa jau vairākkārt norādījusi, ka tādu grozījumu izdarīšana normatīvajā aktā, kuru rezultātā apstrīdētā norma zaudē spēku, var nebūt pietiekama, lai novērstu visas negatīvās sekas, kas personai radušās sakarā ar apstrīdēto normu. Satversmes tiesas spriedums var būt vienīgais tiesiskais ceļš, kādā konstitucionālās sūdzības iesniedzējs var turpināt savu aizskarto tiesību aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 12. februāra sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 4. punktu*).

Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka pamattiesību aizskārumus radies tādējādi, ka saskaņā ar apstrīdēto normu valsts tiešais atbalsts netika izmaksāts pilnā apmērā. Proti, Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu radot tiesiskās paļāvības principa pārkāpums un apstākļi, ka Ministru kabinets, pieņemot apstrīdēto normu, nebija paredzējis saudzējošu periodu pārejai uz jauno tiesisko regulējumu.

Tiesiskās paļāvības princips citastarp prasa aizsargāt paļāvību, kas personai radusies uz noteiktu tās tiesību saglabāšanu vai īstenošanu. Tas ietver valsts pienākumu pildīt saistības, ko tā uzņēmusies pret personām. Tomēr tiesiskās paļāvības princips neizslēdz valsts iespēju grozīt pastāvošo tiesisko regulējumu. Pretēja pieeja novestu pie valsts nespējas reaģēt uz mainīgajiem dzīves apstākļiem. Vienlaikus, arī grozot tiesisko regulējumu, valstij ir jāņem vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt izveidojusies likumīga, pamatota un saprātīga paļāvība. Tiesiskās paļāvības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts (*sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 23. punktu*).

Ministru kabinets, grozot Noteikumus Nr. 280, ir paredzējis kārtību, kādā neizmaksātā valsts tiešā atbalsta daļa tiks izmaksāta. Proti, Noteikumu Nr. 280 30. punktā paredzēta konkrēta naudas summa par 2009. gadā neizmaksāto valsts tiešo atbalstu atbilstoši 2008. gada otrajā pusgadā saražotajai biodegvielai un noteikts, ka šī summa jāatmaksā līdz 2019. gadam. Izslēdzot apstrīdēto normu,

Ministru kabinets vienlaikus Noteikumos Nr. 280 (2009. gada 30. oktobra redakcijā) ir noteicis citu kārtību, kādā turpmāk tiks risināts jautājums par neizmaksātās valsts tiešā atbalsta daļas izmaksāšanu.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, Satversmes tiesa

nolēma:

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2009-42-0103 „Par likuma „Par valsts budžetu 2009. gadam” apakšprogrammas 21.06.00 atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam un Ministru kabineta 2008. gada 15. aprīļa noteikumu Nr. 280 „Noteikumi par finansiāli atbalstāmajām kvotām biodegvielai” 26. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Gunārs Kūtris